

ÇEVİRİMİÇİ DİN: DİNİ İÇERİKLİ BİR FACEBOOK SAYFASININ GÖSTERGEBİLİMSEL ANALİZİ

YIL / YEAR 14, SAYI / ISSUE 27 (BAHAR / SPRING 2016/1) ss. 145 - 164

A. BANU HÜLÜR

Yrd. Doç. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi
İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü
banuhulur@gmail.com

HABİBE AKÇAY BEKİROĞLU

Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi
habibeakcay@gmail.com

Öz

İletişim teknolojilerinde son otuz yıllık süreçte gerçekleşen gelişmelerden en çok etkilenen alanlardan biri, dini düşünce ve pratiklerdir. Geleneksel medyadan farklı olarak yeni medya aracılığıyla sunulan dini içerik ve söylem, yeni medyanın doğasına uygun bir nitelikte gerçekleşmektedir. Zaman ve mekân sınırlılığının olmadığı ve katılımcı bir özelliğe sahip olan bu yeni ortamda, kurum, kuruluş, grup ve bireylerin kendi din anlayışlarını ve uygulamalarını özgürce ve nispeten sınırsızca paylaşmaları söz konusu olmaktadır. Bu bağlamda dinin, iletişim teknolojilerindeki gelişmelerden nasıl etkilendiğinin ortaya konulması önemli görülmüştür. Yeni medya ve din ilişkisi üzerine odaklanan bu çalışmada bir Facebook sayfasının göstergibilimsel analizi yapılmaktadır. 1 milyondan fazla kullanıcısı olan ve paylaşımları yüksek beğeni alan *Hız Muhammed-S.A.V Sevdalıları* adlı Facebook sayfasının 2016 yılı Mart ayındaki 10 paylaşımını incelenerek çevrimiçi ortamda dinin görüntüsü ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kavramlar: Din, Çevrimiçi din, Sosyal medya, Göstergibilim.

ONLINE RELIGION: A SEMIOTIC ANALYSIS OF A FACEBOOK PAGE WITH RELIGIOUS CONTENT

Abstract

Religious thoughts and practices are among the ones which are most affected from the developments that took place in communication technology within the last thirty years. Unlike traditional media, the religious content and discourse that is displayed by new media is occurring harmoniously to the nature of new media. In this new environment, in which time and space is not limited and has a participatory feature, institutions, groups and individuals sharing their religious understandings and practices freely and partially limitless becomes possible.

In this context, how religion is effected by the developments within communication technologies is considered significant. In this study, which is focused on the relationship between new media and religion, a Facebook page is examined with semiotic analysis. The first 10 sharing of the Facebook page that have more than one million users, which is named '*Hız Muhammed-S.A.V Sevdalıları*' is analysed on March 2016 and online religious image is tried to be revealed.

Keywords: Religion, Online religion, Social media, Semiology.

Giriş

Bu makalede din ve yeni medya konusu ele alınmaktadır. Medyanın dini düşünce ve pratikler üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. Geleneksel kitle iletişim araçları ile sunulan mesajlar, tarihte hiç olmadığı kadar fazla sayıda kişiye ulaşma olanağı bulmuştur. Gazete, radyo ve televizyon gibi araçlar sayesinde kişiler, başka dünyaları, kültürleri ve inanışları tanıma olanağına sahip olmuştur. Bireyler, sunulan enformasyonun etkisiyle kendi inanç ve uygulamalarında da birtakım değişiklikler yaşarlar. Dolayısıyla din açısından hem bireysel hem toplumsal yaşamda medya, dikkate değer bir alan olarak görülür.

Son otuz yıl içinde iletişim teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişme ile insan-öğlü, fiziki sınırlılıkları ortadan kaldıran, ses, görüntü, bilgi hatta duyguların anlık iletildiği araçla tanışmış, böylece interneti hayatının önemli bir parçası haline getirmiştir. Öte yandan iletişim alanına eklenen yeni araçlarla (cep telefonu, taşınabilir bilgisayarlar, internet erişimli saatler, oyuncaklar vs.) McLuhancı bir ifadeyle teknoloji, âdeta bedeninin bir uzantısı haline gelmiştir. İletişimin sayısallaşma, uydu gibi uygulamalarla niceliksel dönüşümü artarken, anlık ve sürekli enformasyon ağı içinde etkileşimin kurulmasına olanak tanıyan, esnek ağ yapıları ile geleneksel kitle iletişim araçlarından farklı olarak, niteliksel bir değişim de yaşanmıştır. Bilgisayar tabanlı yeni iletişim teknolojileri sayesinde "İnternet Galaksisi"ne (Castells, 2001) dönüşen dünyada, bilginin iletimi ve yayılması konusunda da şimdiye kadar eşi görülmemiş bir hız yaşanmaktadır.

Etkileşim özelliği sayesinde çevrimiçi ağlar, grupların ve bireylerin eşzamanlı karşılıklı iletişimini, tıpkı bir yüz yüze iletişimde olduğu gibi kolaylaştırmaktadır (Timisi, 2003: 26). Bu noktada internet sadece bilgisayar ağlarının değil, aynı zamanda milyonlarca insanın birbiri ile ilişkili veri alışverişidir. Sosyal ağların internet aracılığıyla iletişime sağlamış olduğu imkânlar, internetin evrimindeki son aşama olan Web 2.0'ı ifade etmektedir.

Durkheim dinin, toplumun minyatürleştirilmiş bir modelini temsil ettiğini söyler (Mardin 1995: 47). Neredeyse bütün dinler, dinsel mesajı yayma çabası içerisinde. Mesajın yaygınlaşması ile kitleselleşme ve küreselleşme kavramları arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Geleneksel zamanda dini mesajlar, camii ve kilise gibi kurumsallaşmış yapılar yoluyla yayılırdı. Modern zamanda ise geleneksel yapılarla birlikte teknolojik araçların, bu tür mesajların daha büyük kitlelere ulaştırılmasında büyük bir öneme sahip olduğu görülmektedir (Hülür, 2014: 7). Geleneksel ve modern araçların her ikisinin kullanılması sonucunda ise dinin daha başka, yeni bir yapıya büründüğünü söylemek de yanlış olmaz.

Medyanın din üzerinde büyük etkileri bulunmaktadır. Matbaacılıkla başlayan süreç, dinsel yaşam açısından da son derece dikkate değerdir. Bununla birlikte Amerika'daki çeşitli dini hareketler ve seküler Amerikan yayıncılığı din ve medyanın yakın ilişkisinin sonuçları olarak karşımıza çıkmaktadır. Radyonun ilk ortaya çıktığı dönemdeki başlıca ilk yayınlardan bi-

rini dinsel yayınlar oluştururken, 1950'lerde ticari televizyonların yaşama dâhil olmasıyla dinsel yayınlar yeni bir platformda yerini almıştır (Hoover, 2012a: 149, 150, 153). Bu gelişmeler sonucunda insanlar yer ve zaman sınırı olmadan dini mesajlara ulaşabilmekte ve çeşitli, farklı görüşlere muhatap olabilmektedir.

Medyanın çoğunluk tarafından kabul edilen güçlü etkileriyle ilişkili olarak her bir toplumsal yapı medyayı kendi dinsel görüşleri çerçevesinde şekillendirmeyi hedeflemektedir. 1980 sonrası dönemde İslam toplumlarında mevcut dini örgütlenmeler, serbest piyasa ekonomisinde "İslami sermaye" olarak faaliyete geçmişlerdir. İslami sermaye, dini bilgileri medya yoluyla sunarak, medyayı dini eğitimin önemli bir aracı olarak kullanmıştır. Bu amaç doğrultusunda; dini programlar, filmler, diziler ve sohbet programları gibi yayınlar kullanılmıştır (Akşit ve diğ., 2012: 413). Son dönemlerde aynı gruplar tarafından internet ortamının da etkin şekilde kullanıldığı görülmektedir. Yeni medyadaki enformasyon sayesinde ortak bir anlayış ve kültür oluşturulmakta ve bu, sürekli pekiştirilmektedir. İnternet, dini içerikli ürün ve hizmetlerin serbestçe dolaştığı önemli bir platform olarak karşımıza çıkmaktadır.

Geleneksel medyadan farklı olarak yeni medya ortamı kullanıcılarına çok daha kendine özgü bir ortam sağlar. İnternetin temsil, ağ oluşturma ve propaganda aracı olarak din mensupları tarafından kullanılması din ve internet ilişkisi açısından son derece dikkate değerdir (Bunt, 2012: 176). Din, inanış ve ritüellerin toplamıdır. Öte yandan din, toplumda formasyon işlevi göyerek, belirlemiş olduğu ahlaki değer yargıları ile toplumsal düzeni tesis etmektedir. Kullanıcıya paylaşılan içerik üzerinde hâkim olma özgürlüğünü sağlayan iletişim aracı olarak sosyal medyada din, gerek kullanılan dil, gerekse içerik açısından çeşitli amaçlara yönelik olarak kullanılmaktadır. Farklı algılara ve deneyimlere sahip, çoğu zaman birbirlerini gerçek hayatta tanımayan bireyleri birbirine bağlayan ortak ağ olarak sosyal medyada üretilen ve dağıtılan tüm içerik kültürel bir işlevi de yerine getirir.

Dinin çevrimiçi ağlarda nasıl kullanıldığı sorunsalından yola çıkılarak, sosyal medya metinleri göstergebilim kullanılarak analiz edilmiştir. Bu amaca yönelik olarak çalışmada, Facebook'ta 1 milyondan fazla kullanıcıya sahip Hz Muhammed - S.A.V Sevdalıları¹ sayfasının 2016 Mart ayı içinde yapmış olduğu ve analiz edilmeye uygun bulunan on adet paylaşımı incelenmiştir.

Yeni İletişim Teknolojileri ve Din

Teknolojik gelişmeler birçok alanı derinden etkilemiş, dini düşünce ve yaşantı üzerinde de önemli etkileri olmuştur. Teknolojik gelişmelerin dini yapılar üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğunun ortaya konulması sorunu, çeşitli araştırmalara konu olmuştur. Teknoloji, dini bir bağlam içinde çok farklı şekillerde kullanılmaktadır. Örneğin 2004'te Finli bir şirket, kısa

¹ Bkz. <https://www.facebook.com/SeviyoruzSeniPeygamberimiz/?fref=ts>

mesajla insanların dileklerini İsa'ya ilettikleri ve cevap aldıkları bir servis açmıştır. Müslümanlara günde 5 kez namaz vaktini bildiren Sun Dial adlı elektronik bir uygulama geliştirilmiştir. Bunlar ve modern toplumdaki daha başka çok sayıda örnek, dini teknolojilerin son biçimlerini göstermektedir. Mesajın daha geniş kesimlere ulaştırılmasını sağlayan teknolojiler önemli bir dini teknoloji biçimidir. Bunun yanında önemli bir rolü de topluluk bağlarını güçlendiren teknoloji veya topluluk kurucu teknoloji oynamaktadır (Verschoor-Kirss, 2012: 3-4).

Teknolojik gelişmelerin dini yapılar üzerinde iki farklı etkisinin olduğuna yönelik görüşler bulunmaktadır. İlk görüşe göre teknoloji dini yapıları zayıflatırken diğerine göre teknoloji dini yapıları güçlendirmektedir. Daha açık olarak Verschoor-Kirss'e göre (2012: 1-3) teknolojik gelişmelerin dini yapıları ve değerleri zayıflatığı şeklindeki görüş, dini inançların bilimsel inançlarla uyummadığını vurgular. Ancak, din ve teknoloji her zaman birbirine karşıt değildir. Teknoloji, dini toplulukları oluşturarak ve yaygınlaştırarak dini pratikleri güçlendirir. Diğer taraftan teknoloji topluluk bağlarının kopmasına neden olduğunda dini pratikleri zayıflatır. Teknolojinin dini hem zayıflatığı hem de desteklediği bir örnek; internettir. Din ve bilim, kendilerini meşrulaştırmak için inanç veya vahiy karşısında akıl yürütme ve deneyden oluşan farklı argümanlara dayansalar bile bunlar arasındaki uyumsuzluk ancak bireyler bunlardan birini kapsayıcı bir dünya görüşü olarak benimsediğinde ortaya çıkar. Başka bir ifadeyle din veya bilim biri diğerinin aleyhine mutlak doğrular olarak benimsediklerinde birbiriyle uyumsuz. "Ancak, din ve teknolojinin birbiriyle uyummadığını iddia etmek imkânsızdır"

Bununla birlikte dinler değişmektedir ve bu değişim günümüzde büyük ölçüde medya aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bu aynı zamanda medyanın kendisinin de geleneksel işleyiş biçiminin değişmesi anlamına gelir. Medya, dünyayı bize anlaşılır kılan bir çerçevedir. Dinin medya tarafından yeni biçimlerde çerçevelenmesi bir taraftan dijital ve sosyal medyanın eğlence ve sanat içeriğinde, diğer taraftan gazeteciliğin dönüşen yapısında ve pratiklerinde kendisini göstermektedir (Hoover, 2012b: 29).

Hoover'a (2012b: 31-32) göre medyanın üretim, aktarım ve alımlanması alanlarındaki teknolojik değişimler "televizyon, yayın ve filmin 'eski medya'sından internet, dünya çapında ağ ve 'dijital' ve 'sosyal medya'nın yeni medyasına kadar kanallar ve kaynaklar açısından büyük bir artışa yol açmıştır." Bu değişimlerle birlikte medya daha fazla küreselleşmiştir. Bunun üç önemli sonucu olmuştur. Birincisi, kanalların artması az sayıda yayıncı ve habercinin geleneksel otoritesini sarsmıştır. 1960'lara kadar din, medyada kendisine çok az yer bulabilirken, kanalların artmasıyla birlikte engeller azalmış, erişim artmıştır; giderek daha özel konularda medya içeriği ortaya çıkmıştır. Bu gelişmeler "şaşırtıcı sayıda dini, manevi, yarı-dini, örtük-olarak-dini ve dine-yakın iddialar, ürünler, semboller, ağlar ve hareketlerin medya piyasasında kendilerine yer bulmaları" ile sonuçlanmıştır. Bir zamanlar "seküler" olan medya, mezhepsel, dinsel ve manevi konulara giderek daha açık hale

gelmiştir. Piyasa güçlerinin yarattığı bu süreç, “dinin ‘metalaşması’ ve ‘popülerleşmesi’ olarak” görülebilir. İnternet, Web 2.0 ve yeni ‘sosyal medya’ biçimlerini kapsayan dijital medya bu süreci daha da pekiştirmektedir.

Özellikle iletişim teknolojilerinde ortaya çıkan değişimlerin yerleşik dini biçimleri nasıl etkilediği konusu, araştırmacıların merakını uyandırmıştır. İnternet ve yeni medyanın dinle ilişkisi konusundaki araştırmalar, geleneksel dini pratik ve anlayışların ne ölçüde değiştiğine özel bir ilgi göstermektedir. Bu değişim genel olarak dinin geleneksel yapısında meydana gelmekte ve dini inanç ve değerlerin yeni biçimlerde varlığını gösterdiklerine işaret etmektedir. Foltz ve Foltz’un (2003: 320) araştırmalarında ortaya koydukları gibi internet, dini topluluk bağlarını pekiştirici bir rol oynayabilir. Diğer taraftan, yeni medyanın geleneksel din anlayışları ve uygulamalar açısından negatif etkilerinin de dikkate alınması gerekir. Bu bağlamda, Verschoor-Kirss (2012: 7), çevrimiçi sosyal ağların dini pratikler açısından olumlu etkilerinin yanı sıra olumsuz etkilerinin de bulunduğunu ileri sürer. Örneğin sosyal ağ sitelerinde harcanan zaman, dini aktiviteler için harcanacak zamanın yerine geçebilir. Ayrıca toplumsal ağlar bireylerin yalnızlaşmasına yol açabilir.

Buna karşın yeni medyanın dinin geleneksel kalıplarını zayıflatmadığına yönelik çeşitli araştırma bulguları ortaya konulmaktadır. Sözelimi Jansen ve diğerleri (2010: 39), internette dini arama ile ilgili çalışmalarında birkaç sonuca ulaşmışlardır. İlk olarak, dini arama davranışında bir azalma olmadığını bulmuşlardır. İkincisi, bu aramalar daha çok etkileşimli içeriklere yönelmiştir. Üçüncü olarak ana akım dinlerden ana akım olmayan dinlere doğru bir kayma olduğuna dair bir kanıt bulunmamıştır. Aramaların çoğu yerleşik dinlerle ilişkilidir. Dördüncüsü ise geleneksel dini bağlılığın teknolojiye daha az uyum sağladığı hipotezinin yanlışlığıdır.

Casey (2001: 33) internet ve din arasındaki ilişkiyi şu soruyla açığa kavuşturmayı amaçlar; “dini kimlikler, tapınma pratikleri ve dini topluluk duygumuz açısından internetin sonuçları nelerdir?” Cray, internetin, mekânsal ve zamansal sınırların ötesine geçtiğini, tümüyle yeni bir etkileşimli ilişkiler sistemine girmemizi sağladığını, bu anlamda “siber mekânın, dini yaşamın toplumsal temelini genişlettiğini” ve “dini kimliklerin bulunduğu yerin önemi azalttığını” ileri sürer.

Casey (2001: 39-40), internetin inançlı insanlar için yepyeni bir imkânlar bütünü sağladığının altını çizer. Dini kurumlar, internete meraklı üyelerini memnun etmek için gündelik uygulamalarında internetten giderek daha fazla yararlanmaktadır. Elektronik ortamda manevi keşif biçimlerine imkân tanımakta, yeni topluluk bağları ve kişiler arasında yeni ilişkiler mümkün olmaktadır. Bu açıdan elektronik medyada, kültür ve din arasında kendine özgü bir ilişki kurulmakta; kimlik, dini pratik ve dini topluluk bu yeni teknoloji dünyasında tümüyle yeni bir biçimde ortaya konulmaktadır.

Hoover (2012b: 32-33) yeni medyanın dini kurumlar ve otoriteler üzerinde dört temel etkisinin bulunduğunu ileri sürer. Birincisi, “dinler kendi sembollerini üzerindeki kontrollerini kaybetmektedir. Dini işaretlerin, semboller-

rin ve dillerin anlamlarını artık medya ve onun magazin kültürü belirlemektedir.” İkincisi, dinle medya arasındaki yarışta bazı dinler kazanacak, bazı dinler ise kaybedecektir. Bugün kurumların var olmaları, kamusal alanda etkin olmaları için medyada var olmaları zorunludur. Bu duruma bazı dinler ve dini gelenekler diğerlerinden daha fazla uyum sağlamaktadır. Üçüncüsü, bu eğilimler dini otoriteyi giderek daha fazla “göreceleştirmektedir”. Medya, dini semboller ve değerlerin üretimi ve dağıtımında kendisini daha fazla gösterdikçe ve medyanın damga vurduğu dini arz piyasası geliştikçe mevcut dini otoritelerin önemi azalmakta ve tarihsel olarak rakipsiz olan bu kurumların yanında çok sayıda başka sesler de dini piyasada ortaya çıkmaktadır. Müşteriler bu farklı sesler arasında seçim yapmaktadır. Dördüncüsü, geleneksel dinler bugün biçim, doktrin, gelenek ve tarihle pek bağlantısı bulunmayan bir din piyasasıyla birlikte yaşamak zorundadır. Bu da din otoritelerinin “banal” ya da “ölçüsüz” dedikleri dini anlayış ve pratiklerin artması demektir.

Hoover (2012b: 33-34) küreselleşmenin medya ve din açısından birkaç temel sonucunun olduğunu vurgulamaktadır. Her şeyden önce “özel konuşma”dan artık söz edemeyiz. Eskiden belirgin sınırları olan bölgesel, ulusal, etnik ve dinsel topluluklar var olduğu halde bugün bu topluluklar açık hale gelmiştir. Ayrıca, dini kurumlar kendi simgelerini ve dillerini medyanın çerçevelemesinden bağımsız olarak denetleyememektedir çünkü verdikleri mesajlar çok farklı izleyicilere ulaşmaktadır. Bunun yanında, dinler giderek uluslararası hale gelmiş; medya göçmen toplulukların ülkeleriyle irtibatlarını sürdürmelerini sağlamış ve uluslararası dini hareketler ortaya çıkmıştır. Dahası, küresel düzeyde bir medya piyasası geliştikçe enformal ve popüler dini anlayışlar, yerleşik dini kurumları ve otoriteleri sarsmaya başlamıştır.

Daha özel olarak Hoover (2012b: 34) yeni medyayla yakından bağlantısı olan Arap Baharı ayaklanmalarının üç temel sonucundan söz etmektedir. Birincisi, bugün dini bir inanç olarak anladığımız kadar bir siyaset olarak da anlamamız gerektiğidir. İkincisi, Arap Baharı uluslararası hale gelmiştir; “işgal et” (occupy) hareketi içinde de bunun izleri bulunmaktadır. Üçüncüsü, dijital medya bu gelişmelerin merkezindedir; dijital medya bu gelişmelere neden olmadığı halde protestoculara güç vermiş ve “dine dayalı otoriteler de dahi otoritelerin gücünü sarsmıştır”.

İnternet başından beri birbirinden uzak kullanıcıların sanal kanallar vasıtasıyla enformasyon ve fikir paylaşma biçimi olmuştur. Özellikle 2004’te Facebook’un kurulmasından sonra kullanıcılar ilişkilerinin ve arkadaşlarının dijital bir uzantısını oluşturabilmişlerdir. Dini gruplar bu teknolojiye, ya kendi din merkezli toplumsal ağ sitelerini kurarak ya da Facebook gibi daha geniş toplumsal ağları kendi yararlarına kullanarak iki farklı yaklaşım geliştirmişlerdir. Facebook gibi siteleri dini örgütlerin ve dindar grupların sayısız kullanma biçimi vardır. Bu da çevrimiçi ağlardan dinin sadece “dini” olarak yararlanmadığını göstermektedir. Dindar bireyler ve kurumlar için toplumsal ağların topluluk bağlarını güçlendirici özelliği önemlidir (Verschoor-Kirss, 2012: 4-6). Dindar bireylerin ve dini örgütlerin Facebook’u iki biçimde

kullandıkları görülmektedir. Birincisi, kimlik bildirici eylemlerdir. Bu eylemler bir kişinin ağdaki diğer kişilerin dindar bireyler olduklarını bilmesini sağlar, bireyi grubun üyesi olarak tanımlamaktan başka amaçları yoktur. Bir kişinin kendisini dindar biri olarak bildirmesinin en kolay yolu benimsedikleri dini inancı “profil”lerinde veya ana sayfalarında belirtmeleridir. İkincisi, kimlik bildirici eylemlerden farklı olarak başkalarını bir gruba girmeye ikna etmeyi amaçlayan ikna edici eylemlerdir. İkna edici eylemler dini topluluğu genişletmeyi amaçlar. Genellikle birkaç cümleden oluşan durum güncellemeleri ve kurulan gruplara başkalarının davet edilmesini kapsayan eylemler bu türdendir (Verschoor-Kirss, 2012: 6-7).

Dini internet kullanımının toplumsal boyutları çeşitli araştırmalarda incelenmektedir. Kitap, magazin dergileri ve televizyon gibi geleneksel medya, dini piyasadaki arzı ve arz edicileri görmemizi sağlarken internet, tüketicinin bakış açısını da dikkate almayı gerektirir. “İnternet sohbet odalarını, ziyaretçi defterlerini, sıkça sorulan soruları ve daha özel olarak dinle ilişkili web sitelerindeki tartışma forumlarını ve tartışma listelerini (normalde arşivlenen) gözleyerek dini bilginin çevrimiçi bir toplulukta nasıl yayıldığını ayrıntısıyla görürüz” (Krüger, 2005: 1). Bu yeni iletişim süreçleri kullanıcılar arasında yeni hiyerarşi biçimlerinin ortaya çıkışına yol açmaktadır. Bilginin bu yeni yayılma biçimi, dini topluluğun geleneksel yapısında önemli değişmelere neden olmaktadır.

Çevrimiçi dini pratik, dini sadece dönüştürmekten ziyade genel olarak kültürdeki değişimi yansıtmaktadır. Bu açıdan “ağ dini” kavramı, dinin çevrimiçi olarak nasıl işlev gördüğünü açıklar ve çevrimiçi dinin, başlıca toplumsal ve kültürel değişimlerin dindeki yansımaları ifade eder. Ağ dininin beş temel özelliği vardır: “ağ topluluğu, hikâye edilmiş kimlikler, değişen otorite, yöndeşen pratikler ve çok mekânlı gerçeklik”. İnternette dinin araştırılması, dini pratikteki trendleri olduğu kadar ağ toplumundaki trendleri de anlamamıza katkıda bulunur (Campbell, 2012: 64).

Hackett’e (2006: 67) göre, teknolojinin günümüz toplumu açısından en önemli sonuçlarından biri, “internetin, algılarımızı ve bilgimizi olduğu kadar öznellik, topluluk ve faillik hakkındaki düşüncemizi temelden değiştirmiş olmasıdır”. Din için, internetin icadı matbaanın icadı kadar önemlidir. İnternetin din açısından sonuçları çok boyutludur ve çok disiplinli bir çalışmayı gerektirir. Bu yeni aracın dini olarak kullanımı ve dini olarak algılanışı öncelikli araştırılması gereken konulardır. Ayrıca Hackett (2006: 68) “çevrimiçi olan din” ile “dinin çevrimiçi olması” arasındaki ayrımın önemine değinir. Çevrimiçi olan din, “internetteki dinle ilgili enformasyon”u, dinin çevrimiçi olması ise “internetteki dini tecrübe veya pratik”i ifade etmektedir.

Çok işlevli bir araç olarak internet, din açısından bazı alanlarda köklü değişimlere neden olmuştur. Hackett’in (2006: 68-72) tek tek açıkladığı, internetin dini amaçlarla kullanımının çeşitli biçimlerine kısaca değinmekte yarar vardır. Birincisi, internet öncelikle ortak ilgilere sahip insanların daha geniş bir ağ içinde iletişim kurmalarına imkân verir. İkincisi, dini mesajları başka insan-

lara ulaştırma açısından internetin çok büyük bir imkân sağlamasıdır. Üçüncüsü, dini örgütlerin internetin ve bilgisayar aracılı iletişimin önemini kavrayarak üyelerine ve üye olmayanlara yönelik enformasyon sağlamalarıdır. Dördüncüsü, internetin dini metinlere erişimde sağladığı kolaylıklardır. Beşincisi, internet, dini veya manevi açıdan adanma, zevkten arınma, çekilme, birlik ve cemaat gibi deneyim biçimleri açısından yeni imkânlar sağlar. Altıncısı, bilgisayar aracılı iletişim, dini pratik açısından son derece önemli sonuçlar doğurmuştur; sanal mekan önemli bir ritüel alanı olmasının yanında çevrimdışı din için bir ilham kaynağı haline gelmiştir; sanal-maneviyat veya dini pratik, çevrimdışı mekandaki maneviyat ve dini pratikten daha cazip ve daha az kaçınılan bir karaktere sahiptir; siber alanın, zaman ve mekan sınırlarını aşma kapasitesi olduğu için mali sıkıntıları ve fiziksel yetersizlikleri olanlar açısından değeri büyüktür. Yedincisi, internetin hipermetinsel yapısı, zaman ve mekânı sıkıştırarak dini veya manevi arayışa sayısız imkân sağlamaktadır. Sekizincisi, internet aracılığıyla her türlü kutsalın pazarlanması büyük bir ticari faaliyet haline gelmiştir. Dokuzuncusu, internet vasıtasıyla insan hakları çevrecilik, seks ticaretiyle savaşma veya hayvan hakları gibi konularda dini mücadele güçlenmektedir. Onuncusu, internet medyası aracılığıyla hastalıklara yönelik dini tedaviler ve sorunlara yönelik dini çözümler sunulabilmektedir.

Farklı toplumsal gruplar bilgisayar aracılı iletişimi (BAİ) tekdüze ve standart bir biçimde kullanmazlar. Bir grubun üyeleri, bu tür teknolojileri, grubun değerlerini dikkate alarak kullanırlar. Dini gruplar kendi değerlerine, diğer gruplardan daha fazla kapsayıcı ve bütünlüklü bir tarzda yaklaşırlar ve bu şekilde pratiğe aktarma eğilimi gösterirler (Tsai, 2015: 121). Teknolojinin toplumsal biçimlendirilmesi veya kültürlenmiş teknoloji kavramları genel olarak teknolojinin özel olarak ise internetin kullanımında toplumsal grupların değerlerinin önemini ifade etmektedir. Dini grupların üyeleri, BAİ'yi kendi amaçları doğrultusundan kullanmak istemelerine karşın, bu teknolojinin zaman içinde onların kendi değerleri üzerinde de etkisinin olacağı söylenebilir (Tsai, 2015: 123).

Campbell'e (2007: 1043-1044) göre araştırmalar, internetin geleneksel dini otoriteyi hem destekleme hem de tehlikeye sokma potansiyelinin bulunduğunu ortaya koymuştur. Ancak, bu çalışmalarda çevrimiçi otorite tanımlanmamıştır, otorite genel olarak ele alınmıştır. Campbell, farklı dini geleneklerde otoritenin farklı anlamları olduğunu ileri sürer. Müslüman, Hıristiyan ve Yahudilerle yapılan mülakatları karşılaştırarak internet ve dini otoriteyle ilgili farklı tutumları değerlendirir. Ona göre internetin otoriteyi dönüştürdüğünü veya sarstığını söylemek yeterli değildir, hangi spesifik otorite türünün etkilendiğini de açıklamak gerekir. Çevrimiçi otoritenin araştırılması, hangi dini rollerin, sistemlerin, inançların ve kaynakların etkilendiğini açığa çıkarmayı gerektirir. Campbell, Hıristiyan, Müslüman ve Yahudilerin internetle ilişkili olarak otoriteyi nasıl algıladıklarını, bu dinlere mensup insanların, kendisinin otoritenin dört spesifik biçimi olarak gördüğü; hiyerarşi, yapı, ideoloji ve metinle ilişkili tutumları açısından inceler.

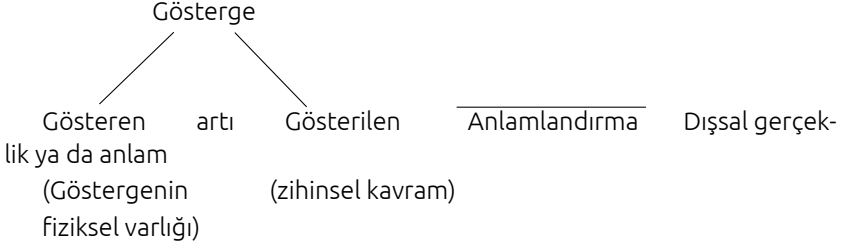
İnternetin dini otoriteyi etkileme biçimini ele alan çalışmaların hangi otorite türünden söz ettiklerini belirtmeleri gerekir. Bu yapılmadığında çevrimiçi ve çevrimdışı dini topluluklar arasındaki ilişkilerin karmaşık doğası anlaşılabilir. Dolayısıyla çevrimiçi otoriteyle ilgili herhangi bir tartışmanın, spesifik otorite biçimleri olan hiyerarşi, yapı, ideoloji ve metinden hangisini kastettiğine açıklık getirmesi gerekir. Otoritenin bu şekilde kavranması genel olarak internet çalışmalarında araştırmacıların, çevrimiçi otoritenin kapsamına giren faktörleri, güçleri ve ilişkileri yeterli bir şekilde inceleyebilmelerini sağlar (Campbell, 2007: 1058). Daha özel olarak çevrimiçi alanda spesifik dini otorite biçimlerinin anlaşılması için üç dini gelenek bağlamında da bazı temel gözlemlere ihtiyaç vardır. İlk olarak, çevrimiçi alanda ortaya çıkan yeni dini hiyerarşilerin anlaşılması için, çevrimdışı dini otorite rollerinin belirlenmesi ve bu rollerin çevrimiçi alana ne derecede aktarıldıkları, ne derecede değiştirildikleri ve ne derecede terkedildikleri saptanmalıdır. İkinci olarak, çevrimdışı otorite yapılarına ek olarak hangi çevrimiçi otorite yapılarının mevcut olduğunun bulunması, çevrimiçi otorite yapılarının nasıl ortaya çıktıklarının anlaşılması gerekir. Üçüncü olarak, çevrimiçi etkileşim içinde ortak inançların ne kadar değiştiği, bu süreçte “küreyerel” dini kimliklerin ne derecede ortaya çıktığı gözlenmelidir. Dördüncü olarak, çevrimiçi alanda dini metinlerin geleneksel önemlerini ne derecede korudukları araştırılmalıdır (Campbell, 2007: 1059).

Amerika’da yapılan bir araştırmada internet kullanıcılarının % 64’ünün interneti dini amaçlar için kullandıkları bulunmuştur. Burada Amerikalı internet kullanıcıları arasında dinin önemli bir yerinin olduğu görülmekle birlikte aynı araştırma, internet kullanımının dini örgütlerin beklentilerine uymadığını da göstermiştir. Kullanıcıların çoğu zaten yerel dini örgütlerin üyeleridir ve internet aktivitelerinin çoğunu dini içerikli e-posta, tebrik kartı gönderme ve alma ve dini olayları ve gelişmeleri okuma oluşturmuştur (Lövheim, 2008: 206). Ancak, aynı yerde Lövheim, Amerika’daki dini pratiklerle başka ülkelerdeki dini pratikler arasındaki farklılıkların dini internet kullanımında da yansıma bulduğunun altını çizer. Amerika’da gençlik ve din hakkındaki bir araştırmaya göre, 13-17 yaş arasındaki ergenlerin yüzde 75’i kendisini Hıristiyan olarak görmüş, yüzde 60’ı haftada en az bir kez kiliseye gittiğini belirtmiştir. Bununla birlikte, İsveç’te 16-24 yaş arasındaki nüfusun yüzde 80’i İsveç Kilisesi’ne üyedir ve kiliseye haftada bir gidenlerin sayısı yüzde birkaçı geçmemiş, yüzde 36 ise kiliseye hiç gitmediğini söylemiştir. İsveç geleneksel dini değerlerden seküler rasyonel ve bireyci değerlere en fazla dönüşüm gerçekleştirmiş ülkelerden biri olmasının yanında bilgisayar aracılı iletişimde de hızlı gelişme göstermiştir. İsveç’te ergenler, geleneksel dini kurumların ve otoritelerin etkisinden büyük ölçüde uzaklaşmıştır ve dini inançlar ve pratikler hakkında alternatif bilgi kaynaklarına yönelmişlerdir.

Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışmada sosyal medya metinlerinin incelenmesinde göstergebilim kullanılmıştır. “Zihnin nesnelere anlamak için veya bilgisini başkalarına aktar-

mak için kullandığı göstergelerin öz yapısını ele alan bir çaba” (Mutlu, 2004: 114) olarak göstergebilim, göstergeleri temel alarak, onların çalışma prensiplerinin araştırmaktadır (Fiske, 1990: 62). Bu nedenle Göstergebilim görünenin arka planındaki ortaya çıkarmak için metnin anlatımını analiz etmeyi amaçlar. Göstergebilimin önemli temsilcilerinden biri olan Saussure’a göre anlam öğeleri şu şekildedir (Fiske, 1990: 67):

Gösterenin maddi olan parçasını ifade eden gösteren, Saussure’e göre bir gösterenin fiziksel biçimi, bir sözcüğün yazılı ya da sözlü hali ve bir fotoğrafın görünümüdür. Yani gösterenin duyu organları ile algılanan halidir (Mutlu, 2004: 112). Gösterge kendinden başka bir şeye (nesneye) göndermede bulunur ve alıcı tarafından okunur; yani yorumlayıcının zihninde bir etkiye sahip olur (Fiske, 1990: 65). Barthes, gösterge kavramını açıklarken gül örneğini kullanır. O’na göre gül normalde bir çiçektir, ama genç bir adam tarafından bir kıza verildiğinde bir göstergeye dönüşür ve adamın romantik tutkusuna gönderme yapar. Öte yandan gülün bu anlamı genç kız tarafından da kabul edilmektedir (Mutlu, 2004: 113). Gösterilenler ise gerçekliği anlayabileceğimiz şekilde sınıflandırmak için kullandığımız zihinsel kavramlardır (Fiske, 1990: 69).

Barthes, göstergebilimin ilkelerini dört başlıkta ele alır. Bunlar 1. Dil ve Söz, 2. Gösteren ve Gösterilen, 3. Dizge ve Dizim ve 4. Düzanlam ve Yananlamdır (Bircan, 2015: 19). Barthes, metnin anlamlandırılmasında düzanlam ve yananlama başvurur. Düzanlam, gösterenin dışsal gerçeklikteki göndergesiyle ilişkisini anlatır ve gösterenin ortak anlamına gönderme yapar. Yananlam ise metin, yazar ve okuyucu arasındaki anlam müzakeresine yöneliktir (Dağtaş, 2012’den akt. Ardıç, 2013: 221). Metinde yananlamı oluşturan yapılar, simgeler ve mitlerdir.

Göstergebilim, medya metnlerinin taşıdığı açık ve örtük anlamların ortaya çıkarılmasını sağlar. Bireyin gündelik hayatında önemli bir yere sahip olan sosyal medya ve bir ortam olarak sosyal medyada üretilen ve yayılan metinler de apaçık görünenin ardında pek çok anlamı barındırmaktadır. Sosyal medya başlı başına bir iletişim ortamıdır. Her iletişim ortamı gibi kendi kültürünü, simgelerini ve dilini oluşturmuştur. Öte yandan bir göstergeyi ya da kodu anlayabilmek ve yorumlayabilmek, gösterenin işlerlik kazandığı süreci ve iletişim aracının doğasını anlayabilmek ile mümkündür. Sosyal medyada dini içerikli paylaşımların göstergebilim kullanılarak analiz edildiği

bu çalışmada, belli dini gösterenler kullanılarak oluşturulan mesajların düz ve yananlamlarının ortaya çıkartılması amaçlanmıştır.

Bu çalışmada 1 milyondan fazla kullanıcısı olan ve paylaşımları yüksek beğeni alan *Hız Muhammed-S.A.V Sevdaıları* adlı Facebook sayfasının 2016 yılı Mart ayındaki 10 paylaşımı göstergebilim yöntemiyle analiz edilmektedir.

Göstergebilim analizi bulguları

Görsel No	Sözcükler	Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Görsel 1	<i>Yerde ve gökte ne varsa secde ediyor. Bu kedi de sahibiyile beraber secdede</i>	Canlı	Kadın ve kedi	Dindar kadınla birlikte evde yaşayan hayvan ve ibadet eden kedi
		Eylem	Secde etmek	Hayvanın secde etmesi
		Nesne	Seccade	Namaz kılmak
		Düzanlam	Yananlam	
		Kedinin dahi Allah'a ibadet (secde) etmesi	Teslimiyet, masumiyet, nankörlük, içgüdü	
Görsel 2	<i>Cennetmekan Sultan Abdülhamit Han'ın kollarında ruhunu teslim ettiği, biricik eşi Müşfika Hanımefendinin nadir fotoğraflarından biri. Koskoca Hünkar'dan kalan mirası ise resimde görülen bu soba ve duvarda asılı bir levha.. Vefatından önce tam 30 yıl evinden hiç çıkmamış. Elbette Müşfika Hanımefendi de kocasına çok bağlıydı ve hiç unutamamıştı. Koca Hünkarın vefatından sonra 30 yıl evinden çıkmaması oldukça ibretlidir. Ama o kocasının üzüntüsünü duvarında asılı; "Gönül tahtına senden özge sultan olmaya Ya Rab" Yazılı levhasıyla teselli olmuştu. Yani kalbime Allah'tan daha iyi ve güzeli var mı? Çok hisse alınacak bir levha bu.. Bir röportajında muhabir; "30 yıldır kapıdan çıkmadığınıza göre vücut hareketiniz çok az oluyor demektir. Hiç rahatsızlık çekmiyor musunuz?" diye sorusuna, cevabı çok hoştur; "Namaz kıyıyorum evladım. Beş vakit namaz, beni hem Allah'ıma yaklaştırıyor, hem de sıhhat kazandırıyor. Namazdan iyi hareket olur mu? Ruhuna el-fatiha...</i>	Canlı	Padişahın eşi	Sadakat
		Eylem	Tek başına sandalyede oturan yaşlı kadın	Siyah-beyaz bir fotoğrafta sandalyede oturan bir kadın, kapısı açık bir soba ve kadının arkasında duvarda asılı ne olduğu anlaşılmayan bir tablo.
		Nesne	Soba ve duvarda asılı levha	Sobalı ev, mütevazı bir ortam
		Düzanlam	Yananlam	
		Mütevazı bir evde, kendini ibadete adanmış dindar bir padişah eşi.	Refah, saltanat, geçmişe özlem, değer, kalıcılık, geleneksellik	

Görsel 3	<i>Ezan okununca karıncalar tavaf ediyor</i>	Canlı	Karıncalar	Ezan sesini telefondan duyup telefonun etrafında tavaf etmeleri
		Eylem	Tavaf etmek	Karıncaların ezan sesine saygıyı göstermeleri
		Nesne	Telefon	Ezan sesi çıkan teknolojik alete karıncaların saygı duyması
			Düzanlam	Yananlam
Görsel 4	<i>Suriyeli kardeşimizin yürek dağılayan hali</i>	Canlı	Çocuk	Savaş ortamında Suriyeli çocuk
		Eylem	Açlık	Kendini görüntüleyenlerden yiyecek isteyen küçük çocuk
		Nesne	Yıkık dökük sokak	Savaşın dolay yıkılmış sokaklar
			Düzanlam	Yananlam
Görsel 5	<i>Adı Muharrem 14 yaşında. Kızlay'da dün kâğıt topluyordu. O da patlamada öldü. Ama medya onu kayda değer bulmadı...</i>	Canlı	Çocuk	Sokakta kâğıt toplayan çocuk
		Eylem	Patlama	Ölüm
		Nesne	Kâğıt toplama arabası	Fakirlik
			Düzanlam	Yananlam
Görsel 6	<i>Mültecilere para atıp eğlenen medeniyetin başkenti Avrupa! Yarın bu duruma düşmek istemiyorsan, Vatanına sahip çık!</i>	Canlı	Mülteciler	Atlina paraları toplamaları
		Eylem	Mültecilere para atan Avrupalılar	Avrupalıların mültecilere para atıp eğlenmeler
		Nesne	Para	Fakir mültecilere atılan para
			Düzanlam	Yananlam
Görsel 7	<i>Rabbim bütün kadınlarımızı Hz. Meryem gibi iffetli, tüm erkeklerimizi de Hz. Yusuf gibi namuslu eylesin.</i>	Canlı	Hz. Meryem ve Hz. Yusuf	Dini figür
		Eylem	İffet ve namus	Hz. Meryem'in iffet, Hz. Yusuf'un ise namusu simgelemesi
		Nesne	Hz. Meryem ve Hz. Yusuf'a ait fotoğraf	Günümüz kadın ve erkeklerine örnek olarak sunulan figürler
			Düzanlam	Yananlam
Görsel 8	<i>İzmit Körfezi Köprüsü son halı, rabbim bu millete hizmet eden, eser bırakanlardan razı ve hoşnut olsun. Amin</i>	Canlı	-	-
		Eylem	İzmit Köprüsü'nün inşa edilmesi	Köprü'nün inşaatının başarılı bir şekilde yapılması
		Nesne	İzmit Köprüsü	İzmit Köprüsü'nün millete hizmet için inşa edilmesi
			Düzanlam	Yananlam

Görsel 9	<i>Besmeleli evlilikler, Kibledi evler ve Amentülü hayatlar nasip et Allah'im</i>	Canlı	Gelin ve damat	Evlilik için ilk adım
		Eylem	Nişan töreni	Aileler huzurunda evliliğe ilk adımı atan gençler
		Nesne	Kurdele, makas, yüzük	Evliliğe hazırlık
			Düzanlam	Yananlam
		Ailelerinin huzurunda evliliğe ilk adımı atan gençler.	Toplumun onayı, kabul edilmek, Allah rızası, cennet, huzur, mutluluk	
Görsel 10	<i>İki idam sehпасı kurulsun istiyorum, biri tecavüzcülere, biri vatan hainlerine</i>	Canlı	-	-
		Eylem	İdam için hazırlık	Tecavüzcülerin ve vatan hainlerinin idam edilmesini istemek
		Nesne	İdam Sehпасı	Tecavüzcülerin ve vatan hainlerinin sonu
			Düzanlam	Yananlam
		Tecavüzcü ve vatan hainlerinin sonun idam olmasını dilemek	Sapkınlık, vatani hainliği, ahlaksızlık, yargılama, kural tanımazlık	

Yazılı ve görsel metinlerde dindarlık ve dindar kadın miti, ibadet (Görsel 1), sadakat (Görsel 2), iffet (Görsel 7) ile aktarılırken, dindar erkek miti ise Hz. Yusuf ile açıklanmış (Görsel 7), namuslu olma ile anlamlandırılmıştır. Öte yandan insan dışı varlıklar da din ve ona ait ritüellere uygun hareket ettiği içgüdüsel hareket etme (Görsel 3) ve insani bir davranışı tekrarlama (Görsel 1) ile gösterilmiştir. Ayrıca dini ritüelleri yerine getirme (Görsel 2) sağlık miti ile özdeşleştirilmiştir. Ayrıca Suriyeli mülteciler açlık miti ile anlatılmış (Görsel 4) görselde çocuk kullanılarak masumiyet ve çaresizlik anlamları güçlendirilmiştir. Öte yandan mülteci olmak yine fakirlik, yoksulluk ve çaresizlik ile sunulurken (Görsel 6) Avrupalılık görgüsüzlük, duyarsızlık ve Hristiyanlık mitleri ile anlatılmıştır. Ankara'da yaşanan patlama ve sonrasında ölen bir kâğıt toplayıcısı çocuğun fotoğrafının yer aldığı görselde (Görsel 5), medyanın haber yapma sürecinde, patlamada ölen çocuğa yer vermemesi medyanın elitist haber yapma sürecine göndermede bulunurken, kâğıt toplayan çocuk göstergesi, seçkin siyasetin ve siyasetçilerin, modernitenin sıradan vatandaş yok sayması ve eşitsizlikler ile anlatılmıştır. Öte yandan paylaşımlarda siyasetçilerin ve yönetimin icraatları da yine dini öğelerle sunulmuş (Görsel 8), yapılan icraatlar hizmet, Ak Parti, başarı, vatan sevgisi gibi mitler kullanılarak aktarılmıştır. Aynı zamanda görselin arka planında şimşegin kullanılması güç ve hâkimiyetin bir simgesidir. Bir başka paylaşımda ise İslami şartlara uygun evlilik (Görsel 9) toplumun onayı, kabul edilmek, Allah rızası, cennet, huzur, mutluluk anlamları ile verilmiştir. Son görselde idam sehпасı (Görsel 10) ile tecavüzcüleri ve vatan hainleri aynı ceza ile yargılanmaları gerektiği vurgulanarak, tecavüz ve vatan hainliği sapkınlık, vatani hainliği, yargı, kural tanımazlık, ahlaksızlık yanamları ile özdeşleştirilmiştir. Sözel göstergelerden çok görsel göstergelerin kullanıldığı paylaşımın düz anlamına bakıldığında ise Tecavüzcü ve vatan hainlerinin idam edilmesi istenmektedir. Bu, idam sehпасı ile görsel anlamda desteklenirken, yazılı ile de açıklanmıştır.

Sonuç

Sosyal medyadaki dini içerikli paylaşımların göstergebilim kullanılarak analiz edildiği bu çalışmada, dini inançlara ilişkin sosyal medyada üretilen ve anlam yüklenen simgelerin, sembollerin ve mitlerin taşıdıkları düz ve yan anlamların ortaya çıkartılması amaçlanmıştır. Analiz edilen Facebook sayfasının kayda değer sayıda takipçiye sahip olması ve paylaşılan görsellerin oldukça fazla beğeni ve paylaşım alması, dini unsurları kullanan çevrimiçi ortamların insanlar üzerinde etkili olabileceğini göstermektedir.

Sosyal medyadaki metinlerin göstergebilim kullanılarak analiz edildiği çalışmada sosyal medyada paylaşılan içeriklerde; din, dindar erkek, dindar kadın, sosyal hayat, evlilik, ibadet, Suriyeli mülteciler, yoksulluk, sıradan vatandaş, Avrupalılık, siyasi otoritenin icraatları, tecavüzcüler, vatan hainliği gibi kavramlar, dini mitler ve semboller kullanılarak ortaya konulmuştur. Bununla birlikte çalışmada, yapılan paylaşımlarda kullanılan görseller incelenerek ne tür anlamların üretildiği ve aktarıldığı açığa çıkarılmaya çalışılmıştır.

Buna göre din; ibadet, Allah'ın emirlerine uyma, teslimiyet, içgüdü, sağlıklı olma gibi mitlerle sunulmuşken, dindar kadınlık rolü; ibadet, sadakat ve iffet, dindar erkek rolü; namus kavramı ile anlamlandırılmıştır. Öte yandan sosyal hayat daha çok ibadet, insan dışındaki canlıların da Allah'a ibadet etmesi gibi unsurlar üzerinden anlamlandırılmıştır. Suriyeli mültecilere ilişkin paylaşımlarda ise açıklık; masumiyet ve çaresizlik anlamları üzerinden üretilmiştir. Ayrıca Avrupalıların Suriyeli mültecilere para atarak eğlenmelerini içeren görüntü ile Avrupalıların davranışı, görgüsüzlük, duyarsızlık ve Hıristiyanlık gibi mitlerle aktarılmıştır. Ankara'da yaşanan patlama ve sonrasında ölen bir kâğıt toplayıcısı çocuğun fotoğrafının yer aldığı görselle seçkin yapı, haber yapım sürecinde sıradan vatandaşın yer bulamaması, yoksulluk, önemsizlik, değersizlik mitleri ile anlatılmıştır. Ayrıca siyasetçilerin icraatları; Ak Parti, başarı, vatan sevgisi gibi mitler kullanılarak aktarılmıştır. Bir başka paylaşımda evlilik; toplumun onayı, kabul edilmek, Allah rızası, cennet, huzur, mutluluk anlamları ile verilmiştir. Tecavüzcüler ve vatan hainlerine ilişkin paylaşımda ise bu iki kavram aynı ekseninde değerlendirilerek, aynı ceza ile yargılanmaları gerektiği vurgulanmış, bu iki kavram; sapkınlık, vatan hainliği, yargı ve kural tanımazlık olarak anlamlandırılmıştır.

Sayfanın paylaşımlarında kullanılan dil ve görsellerin, popüler kültürün bir unsuru olan sosyal medya ortamının kurallarına uygun olarak seçildiği görülmektedir. Yeni medya ortamının dini görme, algılama ve pratiğe aktarma açısından yeni bir kültür beraberinde getirdiği, paylaşımlarda özellikle dini söylemlerin ön plana çıkartılarak yeni bir ideolojik araç işlevi gördüğü, dil ve anlatımlarında kısa-öz ve anlaşılır cümlelerin seçildiği ve görsellerinde ise ortak simge ve sembollere başvurulduğu analizle elde eden sonuçlardır.

EK: Görseller

Görsel 1

Hz Muhammed - S.A.V Sevdalıları

5 Mart · 🌐

yerde ve gökte ne varsa secde ediyor
bu kedide sahibiyile beraber
secdede

Görsel 2

Hz Muhammed - S.A.V Sevdalıları

9 Mart · 🌐

Cennetmekan Sultan Abdülhamit Han'ın kollarında ruhunu teslim etti
biricik eşi Müşfika Hanımefendinin nadir fotoğraflarından biri.

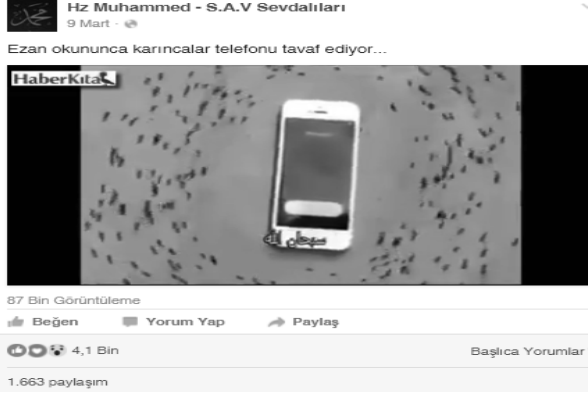
Koskoca Hünkar'dan kalan mirası ise resimde görülen bu soba ve du
asırlı bir levha..

Vefatından önce tam 30 yıl evinden hiç çıkmamış. Elbette Müşfika
Hanımefendi de kocasına çok bağlıydı ve hiç unutamamıştı. Koca
Hünkarın vefatından sonra 30 yıl evinden çıkmaması oldukça ibretlic
Ama o kocasının üzüntüsünü duvarında asılı; "Gönül tahtına sender
sultan olmaya Ya Rab" Yazılı levhasıyla teselli olmuştu. Yani kalbim
Allah'tan daha iyi ve güzelli var mı? Çok hisse alınacak bir levha bu..

Bir röportajında muhabir; "30 yıldır kapıdan çıkmadığınıza göre vücut
hareketiniz çok az oluyor demektir. Hiç rahatsızlık çekmiyor musunuz;
diye sorusuna, cevabı çok hoştur; "Namaz kılıyorum evladım. Beş ve
namaz, beni hem Allah'ıma yaklaştırıyor, hem de sıhhat kazandırıyor
Namazdan iyi hareket olur mu?"
Ruhuna el-fatihah...

Görsel 3

Görsel 4

Görsel 5

Görsel 6

Görsel 7

Görsel 8

Görsel 9

Görsel 10

Informative Abstract

Online Religion: A Semiotic Analysis of a Facebook Page with Religious Content

In this article, religion and the subject of new media is discussed. Media has important effects on religious thoughts and practices. The messages which

are presented by traditional mass media tools are now reaching to more people than ever before. People start to have the opportunity to know different worlds, cultures and religions with tools such as; newspaper, radio and television. Individuals, have some changes in their beliefs and practices by the effect of presented information. So, for both individual and social life, media seems as a remarkable field.

Religious thoughts and practices are among the ones which are most affected from the developments that took place in communication technology within the last thirty years. Religious content in the new media is different from the religious content in the traditional media. In this new environment in which time and space is not limited and has a participatory feature, institutions, groups and individuals sharing their religious understandings and practices freely and partially limitless becomes possible.

How much technological development effects religious structures has been discussed in various studies. Both the view which suggests that technological developments weakens the religious structures and the view that suggests just the opposite is true. It is possible to claim that religious structures and values are gaining strength due to technology. Especially, online environment is an environment that two situations are observed.

In this context, how religion is effected by the developments within communication technologies is considered significant. In this study, which is focused on the relationship between new media and religion, a Facebook page is examined with semiotic analysis. The first 10 sharing of the Facebook page that have more than one million users, which is named '*Hz Muhammed-S.A.V Sevdalıları*' is analyzed on March 2016 and online religious image is tried to be revealed.

It is seen that selected examples, in social media as an element of popular culture, are determined appropriately according to the used language and visuals, to the rules of this environment. Ideological construction through religious discourses, the selection of language and short and understandable sentences, common signs and symbols in visual materials are results that are reached by the analysis.

Kaynakça

- Akşit, Bahattin ve diğ.; *Türkiye'de Dindarlık*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2012.
- Ardıç, Çobaner A., Sağlık İletişiminde Korku Öğesinin Kullanımı: Sigara Paketlerinde Kullanılan Sigara Karşıtı Görsellerin Göstergibilimsel Analizi, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, Sayı 37, ss. 212-235, 2013.
- Bircan, Ufuk, Roland Barthes ve Göstergibilim, *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, Yıl: 13, Sayı: 26, Güz/2, ss.17-41, 2015.
- Bunt, Gary R.; "Din ve İnternet", çev. Ahmet Yıldız, *Din Sosyolojisi. Çağdaş Gelişmeler*, çev. ed. İhsan Çapcıoğlu, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları, s. 175-198, 2012.
- Casey, Cheryl A., Online Religion and Finding Faith on the Web: An Examination of Beliefnet.org., *Proceedings of Media Ecology Association*, Volume 2, 32-40, 2001.

- Castells, Manuel, *The Internet Galaxy* (1. Edition). New York: Oxford University Press, 157, 2001
- Fiske, John, *İletişim Çalışmalarına Giriş*, Süleyman İrvan (Çev.), Ankara: Bilim ve Sanat, 2003.
- Foltz, F. Ve Foltz, Frederick, Religion on the Internet, Community and Virtual Existence, *Bulletin of Science, Technology & Society*, 23, pp. 321-330, 2003.
- Campbell, Heidi, Who's Got the Power, Religious Authority and the Internet, *Journal of Computer-Mediated Communication*, 12, pp. 1043-1062, 2007.
- Campbell, Heidi A., Understanding the Relationship between Religion Online and Offline in a Networked Society, *Journal of the American Academy of Religion*, 80 (1), pp. 64- 93, 2012.
- Hackett, Rosalind I. J., Religion and the Internet, *Diogenes*, 211, pp. 67-76, 2006.
- Hoover, Stewart, M., Religion and the Media in the 21th Century, *Tripodos*, no 29, pp. 27- 35, 2012a.
- Hoover, Stewart M.; "Din ve Medya", çev. Necmettin Pehlivan – Ahmet Yıldız, *Din Sosyolojisi. Çağdaş Gelişmeler*, çev. ed. İhsan Çapcıoğlu, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları, s. 149-173, 2012b.
- Hü Muhammed – S.A.V. Sevdalıları <https://www.facebook.com/SeviyoruzSeniPeygamberimiz/?fref=ts> Erişim: 1-30 Mart 2016.
- Hülür, A. Banu, *İnançlara Yönelik Söylemin İdeolojik İnşası: Cuma Hutbeleri*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2014.
- Jansen, Bernard J. vd., Searching for Salvation: An Analysis of US Religious Searching on the World Wide Web, *Religion*, 40, pp. 39-52, 2010.
- Krüger, Oliver, Methods and Theory for Studying Religion on the Internet, *Online – Heidelberg Journal of Religions on the Internet 1.1*, pp. 1-7, 2007.
- Lövheim, Mia, Rethinking Cyberreligion? Teens, Religion and the Internet in Sweden, *Nordicom Review*, 29 (2): 205-217, 2008.
- Mardin, Şerif; *Din ve İdeoloji*, İstanbul, İletişim Yayınları, 1995.
- Mutlu, Erol, *İletişim Sözlüğü*, (4. Basım), Ankara: Bilim ve Sanat, 2004.
- Timisi, Nilüfer, *Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi*. (1. Baskı). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2003.
- Tsai, Shu-Chen, Computer Mediated Communications and Religion: An Evolutionary remier, *Open Journal of Social Sciences*, 3, pp. 117-126, 2015.
- Verschuur-Kirss, Alex, Even Satan Gets Likes on Facebook. The Dynamic Interplay of Religion and Technology in Online Social Networks, *Journal of Religion and Society*, 14, pp. 1- 12, 2012.